C/2024/6879

28.11.2024

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Načrt za evropski zeleni in socialni dogovor na podlagi ekonomije blaginje

(mnenje na lastno pobudo)

(C/2024/6879)

Poročevalka: **Maria NIKOLOPOULOU**

Svetovalki	Agata MEYSNER (za poročevalko) Tellervo KYLÄ-HARAKKA-RUONALA (za I. skupino)
Sklep plenarne skupščine	18. 1. 2024
Pravna podlaga	člen 52(2) Poslovnika
Pristojnost	strokovna skupina za kmetijstvo, razvoj podeželja in okolje
Datum sprejetja na seji strokovne skupine	3. 9. 2024
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	19. 9. 2024
Plenarno zasedanje št.	590
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	166/8/5

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) je trdno prepričan, da bi moral evropski zeleni dogovor obsegati širši družbeni vidik in bi ga bilo treba okrepiti tako, da bi spodbujal ekonomijo blaginje v korist ljudi in planeta. Ekonomija blaginje je politična usmeritev in pristop k upravljanju, njen cilj pa je umestiti ljudi in njihovo blaginjo v središče oblikovanja politik in odločanja.

1.2 Če želi EU doseči svoje cilje glede podnebja in biotske raznovrstnosti, morajo države članice nujno prenesti zadevno zakonodajo in okrepiti sprejemanje in razširjanje obstoječih rešitev. Prav tako je treba povečati naložbe v raziskave, razvoj in inovacije, da bi bilo mogoče najti nove, dodatne rešitve. EESO meni, da Evropska komisija in Evropski parlament ne smeta zniževati ciljev ali upočasnjevati njihovega sedanjega izvajanja. Namesto tega je treba hitreje vzpostaviti pogoje za spodbudno naložbeno okolje, omogočiti dostop do čiste in cenovno ugodne energije, ponuditi nove tehnološke rešitve, ki bodo prispevale h gospodarstvu z neto ničelnimi emisijami, vzpostaviti zadostno tehnično in finančno podporo ter varnostno mrežo za države članice, podjetja iz prizadetih sektorjev, posameznike in organizacije civilne družbe, ki bodo morali izvajati pravila.

1.3 Trenutno se prehod nezadostno financira, zato EESO poudarja, da morajo Evropska unija in države članice pritegniti več javnih in zasebnih naložb. Prav tako poudarja, kako pomembno je, da se prehod podpre z državnimi proračuni, in meni, da si je treba bolj prizadevati za njihovo povečanje z različnimi mehanizmi, kot so med drugim boj proti davčnim utajam, izboljšanje pobiranja davkov, takojšnja odprava sedanjih okolju škodljivih subvencij in izogibanje novim, reforma sedanjih subvencij, dvig davkov na fosilna goriva, spodbujanje večje obdavčitve najpremožnejšega odstotka svetovnega prebivalstva in okrepitev trajnostnih gospodarskih dejavnosti, ki ustvarjajo vire.

1.4 Če želimo vzpostaviti ekonomijo blaginje, je treba zagotoviti javna sredstva za naložbe v ključna področja, povezana z zelenim in pravičnim prehodom, kot so izobraževanje, socialna zaščita in zdravstvo, pri tem pa ohraniti ravnotežje med višjimi javnimi naložbami in fiskalno vzdržnostjo, da bi se izognili varčevalnim ukrepom.

1.5 Gospodarstvo je bistveno gonilo trajnostnosti, zato moramo preiti z gospodarstva, ki temelji na rasti BDP, in se zavzemati za celovit okvir politike, ki bo podpiral trajnostno gospodarstvo, katerega cilj so družbena blaginja, doseganje ciljev trajnostnega razvoja OZN ter izvajanje Pariškega sporazuma in dokumenta Načrt biotske raznovrstnosti: za življenje na Zemlji.

1.6 EESO meni, da bi morali biti izobraževanje, zdravstveno varstvo, socialna zaščita in stanovanja na voljo vsem in cenovno dostopni. Osnovne vire, kot so trajnostno proizvedena hrana, čista voda in energija, bi bilo treba zagotoviti tako, da bi lahko vsi živeli trajnostno. V družbi bi moral potekati stalni dialog o tem, kaj pomenita „dostopno“ in „osnovno“, in poskrbeti bi bilo treba, da koncepta odražata spreminjajoče se potrebe prebivalstva.

1.7 EESO poziva EU, države članice in podjetja, naj vlagajo v usposabljanje, preusposabljanje in strokovno izpopolnjevanje. Prav tako poziva k izobraževanju o demokraciji in k javnim institucijam na lokalni, regionalni in državni ravni ter na ravni EU.

1.8 EESO meni, da bi bilo treba za blaginjo prebivalstva vsebinsko in vključujoče okrepiti sodelovanje civilne družbe, pri tem pa zlasti upoštevati premalo zastopane skupine, kot so mladi, ženske, migranti in invalidi. To je mogoče doseči z boljšim dostopom organizacij civilne družbe do financiranja in spodbujanjem udeležbe državljanov od spodaj navzgor. Pri krepitvi blaginje ima ključno vlogo tudi socialni dialog. EESO poleg tega poziva, naj se spodbujajo participativni mehanizmi, kot je evropska državljanska pobuda, in meni, da bi jih bilo več, če bi bile zahteve zanje milejše, odzivanje Evropske komisije pa bolj vsebinsko.

1.9 EESO meni, da bi bilo treba pripraviti medinstitucionalno izjavo EESO, Evropskega parlamenta, Sveta EU in Evropske komisije, ki bi nudila trden okvir za varstvo in nadaljnji razvoj interesov in pravic prihodnjih generacij. Evropska komisija bi morala v ta namen imenovati komisarja za prihodnje generacije.

2. **Ozadje**

2.1 Z evropskim zelenim dogovorom se je začel izvajati velik in nujen prehod na področju podnebnih ukrepov in varstva okolja, kar vpliva na različne sektorje, med drugim energetiko, promet, industrijo in kmetijstvo. Kljub temu vse hujša podnebna kriza in kriza biotske raznovrstnosti, širjenje pandemij, stopnjevanje vojaških spopadov, upadanje konkurenčnosti, naraščajoči življenjski stroški in čedalje večja neenakost pomenijo dodatne velike izzive, ki krepijo politične napetosti in za katere se zdi, da ogrožajo doseganje ciljev evropskega zelenega dogovora. Te zaostrujoče se krize razkrivajo krhkost našega sistema in tudi potrebo po preobrazbi, zato ne smemo več nadaljevati po starem.

2.2 Vse hujša trojna kriza planeta najbolj ogroža prizadevanja za zmanjšanje revščine, vzpostavitev dostojnega dela in socialne pravičnosti ter oblikovanje spodbudnega dolgoročnega poslovnega okolja. Globalno segrevanje, krčenje biotske raznovrstnosti in onesnaževanje ogrožajo vse oblike življenja na našem planetu ter prispevajo k vse večjim konfliktom in družbenim nemirom po vsej Evropi in na svetovnem jugu. Zato je vse bolj nujno ponovno razmisliti o našem odnosu do narave ter zaščititi in po potrebi obnoviti naravne ekosisteme, od katerih so odvisni ljudje in večina njihovih gospodarskih dejavnosti. ([1])

([1]) Mnenje - Evropski ekonomsko-socialni odbor - Celovita strategija za biotsko raznovrstnost na 16. konferenci pogodbenic: povezovanje vseh sektorjev za skupni cilj (UL C, C/2024/6880, 28.11.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6880/oj).

2.3 Ekonomija blaginje je politična usmeritev in pristop k upravljanju, njen cilj pa je umestiti ljudi in njihovo blaginjo v središče oblikovanja politik in odločanja. Ko govorimo o ekonomiji blaginje, mora biti cilj družbe blaginja vseh njenih pripadnikov, kar narekujejo tudi ustavne določbe. Izhodišče za dosego tega cilja mora biti predpostavka, da sta denar in kapital pomembni sredstvi – za trgovino in naložbe – vendar pa nista cilja sama po sebi. Gospodarski model prizadevanja za skupno dobro temelji na vrednotah, ki jih priznavamo kot univerzalne: človekovo dostojanstvo, solidarnost, okoljska trajnost, socialna pravičnost, preglednost in demokratična udeležba. ([2]) Gospodarstvo omogoča uresničitev vizije blaginje. ([3]) V ekonomiji blaginje se napredek meri ne le s tradicionalnimi ekonomskimi kazalniki, kot je BDP, temveč tudi z merili, ki odražajo kakovost življenja, kot so zdravje, izobrazba, kakovost okolja in socialne povezave. S tem celostnim pristopom se poudarja pomen pravične porazdelitve virov in priložnosti, kar zagotavlja, da so gospodarske koristi na splošno porazdeljene med vsemi deli družbe.

2.4 Če želi EU v naslednjem mandatu doseči svoje cilje glede podnebja in biotske raznovrstnosti za leto 2030 in pozneje, morajo države članice nujno prenesti ustrezno zakonodajo in okrepiti sprejemanje in razširjanje obstoječih rešitev. Prav tako je treba povečati naložbe v raziskave, razvoj in inovacije, da bi bilo mogoče najti tudi nove, dodatne rešitve. EESO meni, da Evropska komisija in Evropski parlament v prihodnjem mandatu ne smeta zniževati ciljev ali upočasnjevati njihovega sedanjega izvajanja. Namesto tega je treba hitreje vzpostaviti pogoje za spodbudno naložbeno okolje, omogočiti dostop do cenovno ugodne energije, ponuditi nove tehnološke rešitve, ki bodo prispevale h gospodarstvu z neto ničelnimi emisijami, izvajati ustrezne ocene učinka, vzpostaviti tehnično in finančno podporo ter varnostno mrežo za države članice, podjetja iz prizadetih sektorjev, posameznike in organizacije civilne družbe, ki bodo morali izvajati pravila.

2.5 Evropska komisija je objavila poročilo o strateškem predvidevanju za leto 2023, ([4]) v katerem se je osredotočila na vključevanje trajnostnosti in blaginje v odprto strateško avtonomijo Evrope ter predlagala deset ukrepov za dosego tega cilja. Ta prehod je ključnega pomena, če želi EU doseči podnebno nevtralnost in trajnostnost, ter zagotavlja njeno dolgoročno konkurenčnost in vodilno vlogo v svetu pri gospodarstvu z neto ničelnimi emisijami. V poročilu so opisani ključni izzivi in predlagani odzivi na ravni politike, vključno z ekonomijo, ki daje prednost blaginji, odpravlja vrzeli v znanju in spretnostih za doseganje trajnostnosti ter zagotavlja zadostno financiranje prehoda.

2.6 Iz prve evropske ocene podnebnih tveganj za gospodarstvo, ([5]) ki jo je pripravila Evropska agencija za okolje, je razvidno, da se naša celina segreva hitreje kot preostali deli planeta, sedanje politike pa se ne izvajajo tako hitro, kot je potrebno za doseganje ciljev EU glede podnebne nevtralnosti. Svetovna banka ugotavlja, da stroški nesprejemanja podnebnih ukrepov v Evropi močno presegajo stroške ukrepanja. ([6]) Poleg tega se ocenjuje, da je več kot 50 % svetovnega BDP odvisnih od narave ([7]) in približno 40 % delovnih mest na svetu neposredno odvisnih od zdravih ekosistemov ([8]). Kljub temu se okolju škodljivim subvencijam še vedno namenjajo milijardni zneski, čeprav že desetletja potekajo razprave o njihovem zmanjšanju.

2.7 Po napovedih iz poročila Global Resources Outlook 2024 ([9]) (Napovedi o svetovnih virih za leto 2024) bi lahko predvidena 60-odstotna rast rabe virov do leta 2060 izničila prizadevanja za doseganje svetovnih ciljev ne le na področju podnebja, biotske raznovrstnosti in onesnaževanja, temveč tudi ekonomske uspešnosti in blaginje ljudi. Edina stvarna možnost je, da se razklene povezava med gospodarsko rastjo ter emisijami toplogrednih plinov, rabo virov in degradacijo okolja, hkrati pa okrepi blaginja ter spodbuja uspešnost gospodarstva in trajnostnost podjetij.

([2]) Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o gospodarstvu za skupno dobro: trajnostnem gospodarskem modelu, usmerjenem v socialno kohezijo (UL C 13, 15.1.2016, str. 26).

([3]) Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Trajnostno gospodarstvo, kakršno potrebujemo (UL C 106, 31.3.2020, str. 1), Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Ukrepi za spodbujanje okvira politike EU za pravični prehod (UL C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj).

([4]) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sl/ip_23_3623.

([5]) https://www.eea.europa.eu/publications/european-climate-risk-assessment.

([6]) https://www.worldbank.org/en/region/eca/brief/economics-for-disaster-prevention-preparedness-europe.

([7]) Study for a methodological framework and assessment of potential financial risks associated with biodiversity loss and ecosystem degradation (Študija za metodološki okvir in oceno potencialnih finančnih tveganj, povezanih z izgubo biotske raznovrstnosti in degradacijo ekosistemov), Evropska komisija.

([8]) World Employment and Social Outlook 2018 (Svetovne zaposlitvene in socialne napovedi za leto 2018), MOD.

([9]) https://www.resourcepanel.org/reports/global-resources-outlook-2024.

2.8 Po mnenju Medvladnega panela za podnebne spremembe (IPCC) se lahko z ustreznimi politikami, infrastrukturo in tehnologijo, ki omogočajo spremembe našega načina življenja in vedenja, emisije toplogrednih plinov do leta 2050 zmanjšajo za 40–70 %. ([10]) Vendar zlasti pri ljudeh z nižjimi dohodki odločitve glede potrošnje večinoma temeljijo na nizkih cenah in priročnosti, saj trajnostne alternative pogosto niso dostopne ali cenovno ugodne. To velja za različno blago in storitve, vključno s prevozom, stanovanji, hrano in različnimi izdelki. EESO je prepričan, da je treba trajnostno vedenje obravnavati bolj sistemsko, če želimo, da bo trajnostni življenjski slog postal najbolj priročna, dostopna in stroškovno učinkovita možnost za vse.

3. **Vizija za socialno blaginjo**

3.1 Socialna blaginja bi morala temeljiti na uravnoteženem trikotniku svobode, odgovornosti in pravic vseh državljanov. Družba bi si morala prizadevati za sožitje z naravo in bivanje v okviru omejitev planeta, ne da bi ob tem trpela pomanjkanje. Pri tem bi se morala opreti na koristi trajnostnega gospodarstva, ki v ospredje postavlja blaginjo, upošteva podnebje, naravo in okolje ter ohranja in razvija priložnosti, ki bodo prihodnjim generacijam omogočile izpolnjevanje njihovih potreb.

3.2 Pravičnost je temelj socialne blaginje, zato je treba ljudem ustrezno pomagati pri izpolnjevanju njihovih potreb. Strukturne ovire je treba znatno zmanjšati, saj prispevajo k vse večji socialni neenakosti. Ranljive skupine, kot so starejši in invalidi, osebe, ki živijo na podeželju in odročnih območjih in regijah, pa tudi mladi in ženske, ki so trenutno prikrajšani pri pravicah in dohodkih, bodo med prehodom potrebovali njim prilagojeno podporo.

3.3 Vlade bi morale poskrbeti za varnost vseh ljudi. Občutek varnosti v posameznikovem okolju je temeljni vidik socialne in ekonomske blaginje, medtem ko socialna nestabilnost ustvarja ekonomsko nestabilnost in obratno. Za mir in zaščito pred notranjimi in zunanjimi grožnjami so potrebni ustrezni ukrepi in naložbe na različnih področjih.

3.4 EESO meni, da bi morali biti izobraževanje, zdravstveno varstvo, socialna zaščita in stanovanja na voljo vsem in cenovno dostopni. Dostop do osnovnih virov, kot so trajnostno proizvedena hrana, čista voda in energija, bi moral biti na voljo tako, da bi lahko vsi živeli trajnostno. V družbi bi moral potekati stalni dialog o tem, kaj pomenita „dostopno“ in „osnovno“, in poskrbeti bi bilo treba, da koncepta odražata spreminjajoče se potrebe prebivalstva.

4. **Načrt za evropski zeleni in socialni dogovor**

Gospodarsko okolje

4.1 V evropskem zelenem dogovoru je sicer poudarjeno, da naj nihče ne bo zapostavljen, vendar je treba za uspešnejšo obravnavo socialnih in družbenih vidikov zelenega prehoda in temeljnih vzrokov svetovnih kriz to načelo bolj upoštevati. Nujno potrebujemo prenovljeno politično, gospodarsko in družbeno paradigmo, ki bi dala prednost blaginji ljudi in planeta ter imela za cilj krepitev trajnostnih gospodarskih dejavnosti, proizvodnje in potrošnje. Potreben je temeljit prehod na trdno trajnostno gospodarstvo, da bi spodbudili blaginjo ter zeleni in pravični prehod v skladu s cilji trajnostnega razvoja OZN, Pariškega sporazuma in dokumenta Načrt biotske raznovrstnosti: za življenje na Zemlji.

4.2 Med ključnimi ukrepi je reforma sedanjega gospodarskega modela, s katero bi prešli z gospodarstva, ki temelji na rasti BDP, ([11]) in se zavzeli za celovit okvir politike, ki bi podpiral trajnostno gospodarstvo, katerega cilj je družbena blaginja. Ta cilj je poudarjen v osmem okoljskem akcijskem programu. ([12]) Podprla sta ga tudi sozakonodajalca, ki poudarjata, da bi morali ljudje do leta 2050 dobro živeti ob upoštevanju omejitev planeta, in sicer v ekonomiji blaginje, kjer se nič ne bo zavrglo, kjer bo rast regenerativna in kjer bo dosežena podnebna nevtralnost ob znatnem zmanjšanju neenakosti.

([10]) https://www.ipcc.ch/2022/04/04/ipcc-ar6-wgiii-pressrelease/.

([11]) Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Opatrenia nad rámec HDP v záujme úspešného oživenia a udržateľného a odolného hospodárstva EÚ (UL C 152, 6.4. 2022, str. 7).

([12]) Sklep (EU) 2022/591 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 6. aprila 2022 o splošnem okoljskem akcijskem programu Unije do leta 2030 (UL L 114, 12.4.2022, str. 22).

4.3 Glede na študijo Inštituta za podnebno ekonomijo ([13]) bi za doseganje ciljev do leta 2030 vsako leto potrebovali približno 406 milijard EUR (2,6 % BDP EU) dodatnih podnebnih naložb. Podobno bo težko doseči tudi proračunske cilje za obdobje 2026–2027, v skladu s katerimi bi bilo boju proti izgubi biotske raznovrstnosti namenjenih 10 % proračunskih sredstev. ([14]) Zato bo ključno okrepiti zbiranje javnih in zasebnih sredstev za zelene naložbe ter kratkoročno in učinkovito spremeniti namembnost nekaterih razpoložljivih virov in subvencij.

4.4 EESO poziva, naj si EU in države članice bolj prizadevajo za povečanje proračunov z različnimi mehanizmi, kot so med drugim boj proti davčnim utajam, izboljšanje pobiranja davkov, takojšnja odprava sedanjih okolju škodljivih subvencij in izogibanje novim, reforma sedanjih subvencij, dvig davkov na fosilna goriva in okrepitev trajnostnih gospodarskih dejavnosti, ki ustvarjajo vire. EESO predlaga spodbujanje višjih davkov za odstotek prebivalstva, ki obvladuje skoraj polovico svetovnega bogastva, in uporabo tega dohodka za financiranje prehoda.

4.5 Če želimo vzpostaviti ekonomijo blaginje, je treba zagotoviti javna sredstva za naložbe in reforme na ključnih področjih, povezanih z zelenim in pravičnim prehodom, kot so izobraževanje, socialna zaščita in zdravstvo. Treba se je izogniti varčevalnim ukrepom, ki smo jim bili priča med prejšnjo gospodarsko krizo. Zato je ključno poskrbeti za izvajanje trdne strategije javnih naložb, s katero bi uravnotežili višje javne naložbe in fiskalno vzdržnost.

4.6 EU bi morala bolje obveščati o trenutno razpoložljivih sredstvih in poenostaviti postopke za dostop podjetij do njih.

4.7 Zaenkrat še ni znakov, da bi na svetovni ravni prišlo do razširjene popolne razklenitve, zato je ključnega pomena razviti in uporabiti rešitve, ki pomagajo zmanjševati porabo virov in dematerializirati gospodarstvo v svetovnem merilu. To mora potekati enakopravno in omogočiti pravičen razvoj, zlasti v državah z nizkimi dohodki. Da bi lahko v celoti razumeli porabo materialov v posameznih državah, bi bilo treba uporabiti pristop, ki vključuje materialni odtis, k čemur so že pozvali Evropski parlament in več držav članic, ki že imajo določene nacionalne cilje za zmanjšanje materialnega odtisa. EESO podpira poziv Sveta k določitvi dolgoročnega cilja EU za trajnostno rabo virov in uporabo zelenega javnega naročanja, kakor je navedeno v sklepih Sveta o osmem okoljskem akcijskem programu. ([15])

4.8 Podjetja, od velikih podjetij do mikro, malih in srednjih podjetij, zadrug in akterjev s področja socialnega gospodarstva, imajo pomembno vlogo pri zelenem prehodu, saj ga izvajajo v okviru svojega poslovanja in hkrati prispevajo k prehodu drugih akterjev s ponujanjem podnebnih in okoljskih rešitev. Ker ustvarjajo vire in ljudem ponujajo trajnostna delovna mesta, blago in storitve, imajo osrednjo vlogo tudi v ekonomiji blaginje.

4.9 Podjetjem je treba omogočiti enake konkurenčne pogoje in preprečiti nelojalno konkurenco, da bodo lahko doprinesla k prehodu na trajnostnost in ekonomijo blaginje. Zato mora vse uvoženo blago izpolnjevati iste standarde, ki veljajo za blago, proizvedeno v Evropi. Vzpostavljeno mora biti poslovno okolje, ki spodbuja inovacije, naložbe in trgovino ter lajša prehod. Vsem podjetjem je treba zagotoviti ugodne pogoje za vodenje prehoda, hkrati pa upoštevati, da je raznolikost pogojev in potreb odvisna od sektorja in velikosti podjetja. Ključno je zmanjšati upravno breme in pospešiti izdajanje dovoljenj.

4.10 Izmenjevati si je treba najboljše prakse v zvezi s konkretnimi ukrepi evropskih mest. Po zgledu pobud iz Amsterdama in Grenobla, kjer je na lokacijah v občinski lasti izrecno onemogočeno oglaševanje letalskega prevoza, letališč, športnih terenskih vozil, križarjenj in proizvajalcev fosilnih goriv, bi bilo treba zlasti na javnih prostorih in v spletu omejiti oglaševanje fosilnih goriv ter izdelkov in storitev, za katere je potrebnih veliko ogljika in materiala, da bi se izognili spodbujanju čezmerne potrošnje.

([13]) https://www.i4ce.org/en/publication/european-climate-investment-deficit-report-investment-pathway-europe-future/.
([14]) Biodiversity mainstreaming (Vključevanje biotske raznovrstnosti), Evropska komisija.
([15]) https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11326-2024-INIT/sl/pdf.

4.11 Spodbujati bi bilo treba ustanavljanje različnih podjetij in razvijanje raznolikih poslovnih modelov, vključno s socialnimi, krožnimi in solidarnostnimi sistemi, kot so t. i. skrbniško lastništvo (ang. *steward ownership*), zadruge ter podjetništvo žensk in mladih, da bi bilo zaposlovanje bolj vključujoče. Socialno gospodarstvo in delilno gospodarstvo bi morala biti vidnejša ter zagotavljati dostojna delovna mesta, kakovostno usposabljanje in možnosti izobraževanja, ki bodo okolju prijazne in izpolnjujoče. Poleg tega je treba za spodbujanje blaginje in produktivnosti ter usklajevanja poklicnega in zasebnega življenja pri delovnih pogojih upoštevati predvsem ravnotežje med življenjskimi okoliščinami posameznika in posebnimi potrebami podjetja, kar po potrebi vključuje ukrepe, kot je skrajšanje delovnega časa.

Izobraževanje in opolnomočenje

4.12 Izobraževanje mora opremiti ljudi z državljansko zavestjo ter spodbujati sprejemanje zdravega in trajnostnega načina življenja. Številni vidiki krožnega gospodarstva, kot so ponovna uporaba izdelkov, sprememba načina njihove uporabe ter popravilo in souporaba, omogočajo zmanjšanje individualne potrošnje brez prikrajšanosti. Vendar je le 7,2 % svetovnega gospodarstva krožnega, zaradi česar se več kot 90 % materiala zavrže, izgubi ali ga ni mogoče ponovno uporabiti. ([16]) Po zaslugi mlajših generacij se te rešitve v družbi v veliki meri promovirajo kot trend, vendar za popolnoma krožen prehod potrebujemo medgeneracijske rešitve.

4.13 Okrepiti je treba izobraževanje o demokraciji in javnih institucijah na lokalni, regionalni in državni ravni ter na ravni EU in poskrbeti, da bo postalo obvezno. Tako bodo vsi, ki se izobražujejo, imeli znanje, da bodo lahko razumeli, kaj je demokratičen sistem, kako se v Evropi sprejemajo odločitve, kakšne so s tem povezane omejitve in izzivi ter kako biti aktiven državljan. Poleg tega bi morale institucije EU okrepiti svoja prizadevanja za preprosto, konkretno in dostopno komuniciranje o vlogi EU za državljane, zlasti na lokalni ravni.

4.14 Povpraševanje po znanju in spretnostih, pomembnih za trajnostno prihodnost, je vse večje, delavci pa potrebujejo ustrezne tehnične in mehke veščine, ki so bistvene za konkurenčnost EU. EESO poziva EU, države članice in podjetja, naj vlagajo v usposabljanje, preusposabljanje in izpopolnjevanje delovne sile.

Sodelovanje civilne družbe

4.15 Ljudi bi bilo treba spodbujati k udejstvovanju in organiziranju za doseganje skupnega cilja z mehanizmi, kot so evropska državljanska pobuda. EESO meni, da bi se z milejšimi zahtevami v zvezi s temi pobudami ter konkretnejšimi in bolj vsebinskimi odzivi Evropske komisije njihovo število povečalo.

4.16 V demokratičnih sistemih je treba zagotoviti boljšo zastopanost in vključevanje, kar bi pomenilo večjo udeležbo civilne družbe in upravljanje od spodaj navzgor. Mehanizmi, kot so državljanske skupščine, so pomembni za participativne postopke odločanja, vlade pa bi morale spodbujati bolj raznoliko zastopanost državljanov pri oblikovanju politik ter aktivnejše in bolj vsebinsko vključevanje organizirane civilne družbe. To bi moralo omogočiti večjo udeležbo in vpliv vseh državljanov, lokalnih skupnosti in delov družbe v demokratičnem procesu. Ker neenakost zmanjšuje zaupanje v politike in naš politični sistem, moramo za zaščito naših demokracij vlagati v ljudi.

([16]) https://www.circularity-gap.world/2023#:~:text=The%20global%20economy%20is%20now%20only%207.2%25%20circular&text=This%20means%20that%20more%20than,such%20as%20buildings%20and%20machinery.

4.17 Socialni dialog ima ključno vlogo v industrijah in sektorjih, ki se bodo morali skrčiti, in omogoča, da se bodo lahko delavci, ki bodo izgubili zaposlitev, odločili za dostojne in zadovoljujoče druge možnosti. V praksi je to med drugim mogoče doseči s spodbujanjem okvira politike za pravični prehod, k čemur je EESO pozval v mnenju *Ukrepi za spodbujanje okvira politike EU za pravični prehod*. ([17]) EU in države članice bi morale spremljati in okrepiti uresničevanja temeljnih pravic delavcev do ustanavljanja sindikatov in članstva v njih brez povračilnih ukrepov ter do kolektivnih pogajanj, tudi v nastajajočih zelenih sektorjih gospodarstva in izven njih. Zato EESO poudarja določbe o spremljanju izvajanja priporočil Sveta o krepitvi socialnega dialoga v Evropski uniji ([18]) in izpostavlja, da naj bi države članice v skladu s priporočili v 18 mesecih po njihovi objavi predložile seznam ukrepov za njihovo izvajanje, pripravljenih po posvetovanju s socialnimi partnerji. Socialni partnerji bi morali imeti pomembno vlogo pri razvoju teh kazalnikov za spremljanje izvajanja. ([19])

4.18 EU bi morala priskrbeti vire, vključno z osnovnim financiranjem, za državljansko udeležbo, ki bo potekala od spodaj navzgor in bo usmerjena v pravično preobrazbo. Poleg tega bi morala poskrbeti za različne oblike posvetovalne demokracije v različnih okvirih in na različnih ravneh, da bi omogočila socialne inovacije. To vključuje pobude, ki jih vodi skupnost, mesta v prehodu, participativno pripravo proračuna, državljanske skupščine, mladinske svete za energijo, vključujoče strateško načrtovanje mest, več posvetovanj z državljani o prednostnem razvrščanju ukrepov, skupnostne vrtove, energetske skupnosti in zadruge. Posebno pozornost bi bilo treba nameniti raznolikosti in vključevanju, da bi pritegnili mlade, migrante in invalide, ter načinu upoštevanja vidika spola v takšnih pobudah.

4.19 Učinkovito in vključujoče posvetovanje z ljudmi in deležniki mora postati zavezujoče. Pobude in standardi za vsebinsko in zgodnje posvetovanje na lokalni ravni bi morali biti vključeni v ustrezno zakonodajo EU.

Ugotovitve v zvezi s prihodnjimi generacijami

4.20 Zaradi medgeneracijske pravičnosti mora evropski zeleni in socialni dogovor prispevati k temu, da bodo pravice mladih in prihodnjih generacij vključene v vse politike. EESO je že podprl mladinski test EU in ga kot prvi organ EU poskusno uporablja v svojih mnenjih. Sodeluje tudi z več mladinskimi organizacijami in vzpostavlja mehanizme, kot so okrogle mize za mlade o podnebju in trajnostnosti. ([20]) Mladi so bili vodilni pri pozivanju k evropskemu zelenemu dogovoru in bi prav tako morali imeti ključno vlogo pri evropskem zelenem in socialnem dogovoru ter biti vanj vsebinsko vključeni.

4.21 Glede na sedanjo demografsko situacijo, za katero sta značilna starajoče se prebivalstvo EU in neplačana obveznost oskrbe, ki jo opravljajo predvsem ženske, bodo potrebne cenovno bolj dostopne in kakovostne storitve oskrbe. Obravnavati bo treba nezadostno financiranje in ponudbo storitev, s politikami pa je treba trajnostnost zagotoviti, ne da bi prihodnje generacije obremenili z nevzdržnim dolgom.

4.22 Načelo medgeneracijske pravičnosti bi moralo biti osrednji del oblikovanja politik, da obvladovanje groženj ali prilagajanje na morebitne neizogibne pritiske ne bi bremenilo samo prihodnjih generacij. Zato bi bilo treba v smernice za boljše pravno urejanje vključiti oceno učinka na prihodnje generacije. Preobrazbene politike morajo dolgoročno koristiti evropskim državljanom in tudi prihodnjim generacijam ter ne bi smele povzročiti, da bi slednje postale ujetnice zakoreninjenega razmišljanja s škodljivimi posledicami.

([17]) Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Ukrepi za spodbujanje okvira politike EU za pravični prehod (UL C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj).

([18]) Priporočila sveta z dne 12. junija 2023 o krepitvi socialnega dialoga v Evropski uniji (UL C, C/2023/1389, 6.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/1389/oj).

([19]) Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Predlog priporočila Sveta o krepitvi socialnega dialoga v Evropski uniji (COM(2023) 38 final – 2023/0012 (NLE)) – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Krepitev socialnega dialoga v Evropski uniji: izkoriščanje njegovega celotnega potenciala za upravljanje pravičnega prehoda (COM(2023) 40 final) (UL C 228, 29.6.2023, str. 87).

([20]) https://www.eesc.europa.eu/sl/initiatives/okrogle-mize-za-mlade-o-podnebju-trajnosti.

4.23 Za tesno sodelovanje med vsemi institucijami EU bi bilo treba pripraviti medinstitucionalno izjavo EESO, Evropskega parlamenta, Sveta EU in Evropske komisije, ki bi nudila trden okvir za varstvo in nadaljnji razvoj interesov in pravic prihodnjih generacij, hkrati pa bi vsebovala zaveze teh institucij, da bodo varovalke za prihodnje generacije vključile v pravne okvire in politike.

4.24 Naslednja Evropska komisija bi morala imenovati komisarja za prihodnje generacije s horizontalnim resorjem, ki bi prispeval k vsem zakonodajnim procesom in tako skrbel, da veljavne in nove politike pozitivno vplivajo na prihodnje generacije. Funkcija bi morala temeljiti na uspešnih zgledih podobnih uradov po svetu, kot je komisar za prihodnje generacije v Walesu.

V Bruslju, 19. septembra 2024

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Oliver RÖPKE